

کاوه ئەمین:

سیاسەتی ئیستای سەرکردایەتی باشووری کوردستان

سیاسەتییکی ژیرانه و نەتەوه‌ییانەپە

سەبارەت بە هەلبژاردنە پەرلەمانییەکی تورکیا کە لە22ی ئەم مانگە ساز دەکری، رەوشی گەلی کورد و داھاتووی پەیبەندی ئەو ولاتە لەگەڵ یەکییتی ئەوروپا رۆژنامەوان (کاوه ئەمین) وەلامی پرسیارکەانی کوردستان راپوړت دەداتەوہ

سازدانی: سوژان عەزیز

کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ هەلبژاردنەکانی تورکیا چۆنە کە بپارە بەم

نزیکانە ئەنجام بدریئت؟

کاوه ئەمین:
پەیکێ لەو شتانەی کە تورکیا لە داگیرکەرنی دیکەی کوردستان جیا دەکاتەوہ، سیستەمی هەلبژاردنە لەو ولاتەدا کە ھەر پێنج ساڵ جارێک دەکرێت، دیارە ژۆرجار بە ھۆی ئەو کێشە و قەیرانانەی کە ئەو ولاتەی تێدەکەوێت، ناچار دەبن هەلبژاردن پیش بخەیت، وەکو ئەوی ئیستات کە بپارە لە ۷/۲۲ بکریئت. لە تورکیا، تا ئیستاش کلێلی ژۆریە دەرگا سیاسی و ئابورییەکان وا لە گیرفانی جەنرالەکاندایە،بۆیە ناکرێت باسی سیستەمیکی دیموکراتی بکەین لە تورکیادا، بەتایبەتیش لەو بەشەی کوردستان کە لە لایەن تورکیاوە داگیر کردوہ و بەلام لەگەڵ ئەوەشدا کوردی باکوور، ھەولیانداوە لەو کەلەبەر و نرزانەی کە بۆ پینەکردن و نیشاندانی تورکیا وەک ولاتیکی دیموکراتی، کەلک وەرگیرن، ئەوہتا ژمارەپەکی ژۆری کاندیدی سەرپەخۆی کورد، خۆیان بۆ هەلبژاردنەکان ئامادە کردوہ و لەگەڵ ھەموو ئاستەنگییەکانیشدا، پێدەچێت کورد بتوانیئت بیست تا سی لە کورسییەکانی پەرلەمانی تورکیا بە دەست بخات، ئەمەش راستەوخۆ کاریگەری لەسەر کێشەی کورد دادەنێت و پەنگە ھەناگزیێک لە سازانی نزیکى جغانەوہ، ھەر ھێچ نەبیئت زمانی کوردی و ھەڕەنگ و کولتووری کوردی، دەبوژێتەوہ، کە تا ئیستاش لە تورکیا وەکو کالایەکی قەدەخەکراو تەماشادا دەکرێن.

کوردستان راپوړت:
تورکیا بەردەوام زمانی ھەرپەشە بەکارئینییئت و مافی کورد لە تورکیا پێشئێڵ دەکات و کۆمەڵی گرتی سیاسی تری ھەیە لە ناو خۆیدا کە رێگزن لە بەردەم چووئە نیو یەکییتی ئەوروپادا پرسیارە کە ئەوہی ئایا تورکیا دەتوانیئت بێتئە ئەندام لە یەکییتی ئەوروپا؟

کاوه ئەمین:
تورکیا ناتوانیئت بێتئە ئەندامی ئەوروپا، ئەوہش پەیبەندی بە چەند فاکتەرێکی سیاسی و کولتووری و دینیییوہ ھەیە. ھیلەت کۆل، سەزۆکی پێشوی ئەلمانیا، جارێکیان بە راشکارانەوتی: “ئەوروپا کلۆبێکی مەسیحییەکانە.” واتە تورکیا ولاتیکی موسڵمانە و ناتوانیئت بیئت بە ئەندامی کلۆبێک کە ھەمووی مەسیحییە، دیارە مەبەست لە ولاتانی ئەندامی یەکیەتی ئەوروپایە، نەک ئەوہی کە موسڵمان لە ئەوروپا ناژێن. پاشان تورکیا لە ھێچ روویەکەوہ نەیتوانیوہ خۆی یەگەبیتئە ئاستی ستاندارى ژانی سیاسی و کولتووری و جفاکی ئەوروپا، بارى ئابووری تورکیا لەگەڵ ولاتانی ئەوروپادا جیاوازییەکی زۆری ھەیە، مافەکانى مرۆف بە بەردەوامی پێشئێڵ دەکرێن، تا ئیستایش سوپای تورکیا لە ژۆریە بپارە سیاسییەکانی ئەو ولاتەدا خۆی ھەلکەفورتیئت، ئەمەي بە دیان کێشەي دیکە کە پێگزن لە بەردەم ئەندامییتی تورکیادا. ھەلبژاردنی نیگۆلای سارکۆزی لە فەرەنسا کە یەکیئە لە دژیەرە سەرەسختەکانی بوونە ئەندامی تورکیا لە یەکیەتی ئەوروپادا، دەبیئت ھۆی ئەوہ کە رای گشتی ئەوروپا بەتایبەتی فەرەنسا بەژدی تورکیا بەھێزبکات، بە ھەرحال ئاستۆی ئەندامەتی تورکیا لە یەکیەتی ئەورپا، ئاستۆیەکی پروپاگ نییە.

کوردستان راپوړت:
ئایا ئەندام بوونی تورکیا لە یەکییتی ئەوروپا تاچەند لە بەرژەندی کەوێت، کوردایە بە تایبەت ھەرمی کوردستان؟
کاوه ئەمین:
ئەگەر تورکیا ببیئتە ئەندامی

تورکیا بە رەسمی ناپزایەتی دەربریوہ، یانیش

بۆ کردنەوہی بەشی کوردی دەنگی ئەمەریکا، یان ھەر شتییکی تر، بۆیە دەبیئت ھەرشەکانیان بە جدی وەرگیريئت، ئەگەر کورد بە یەگرتووی ھەلویست وەرگیرن ئەوا دەتوانن ھەندیک لە پیلانەکانی تورکیا پوچەل بکەنەوہ، بە تایبەتیش کە ئەمەریکا بۆ بەرژەوندی خۆی نایویئت و پەنگە ڕیگایش نەدات ئیستا تورکیا ھێرش بکاتە سەر باشووری کوردستان، بۆیە دەبیئت کوردیش کەلک لە ھەموو دەرڤەتەکان وەرگیرن.

کوردستان راپوړت:
سەرکەوتنی حزبی دایو گەشە پێدان لـ ھەلبژاردنەکان چەند لە بەرژەوندی کورد دەبیئت بەرامبەر بە حزبی چەپرە وکەمالییەکان؟

کاوه ئەمین:
رەنگە بە ھەموو خراپییەکانیوہ، حزبی داد و گەشە پێدان لە ھەموو حزبەکانی دیکەی کە ھەتا ئیستا دەستەلاتیان گرتۆتە دەست لە تورکیادا، باشتەر بوویئت، چونکە ئەو حزبە تەنھا حزبیەکە کە لە دەروہی نایدۆلۆگی کەمالیستەکانوہ پەیداووی و ئەگەر ترسی سوپایان لەسەر نەبیئت رەنگە خەلکانیکی وایان تێدا بیئت کە بپەویئت کیشەی کورد بە شۆپەیکى ئاشتیانە چارەسەر بکریئت، بۆیە ھەرچۆنێک بیئت ئەوان لە پارته ئەزابەرست و کەمالیستەکان باشترن، ئەمەش لەسەر ئەو تیزۆرییە ئەگەر لە نیوان خراب و خراپتریندا ھەلبژیریین. یاشان ئەگەر کورد بتوانن بییست سی کورسی بە دەست بخەن ئەوا رەنگە ئاکەپە پتۆیستی بھوان بییئت بۆ بەکلالی کردنەوہی کۆمەلێک بپاری، ئەو کاتە ناچار دەبن کە سازش بکەن و ھەندیک لە داواکانی گەلی کورد قبوڵ بکەن. ھەرچى پارته کەمالیست و چەپەکانن، ئەوا دوو رووی یەک دراون، چونکە لە تورکیا چەپی راستەقینە نییە ھەموویان کە نیتنە سەر مەسەلەى کورد وەک یەک بیردەکەنەوہ، خۆ ئەگەر پەرلەمانی تورکیا پارتییکی چەپی وەکو ئەوہی لە سوێد ھەیە، تێدا بووایە، ئەوا بە دلنایییوہ ئیستا تورکیا و کۆمەلگەى ئەو ولاتەیش بە شیتۆھیکى تر لە رووبەرەکانیان دەبوایى.

کوردستان راپوړت:
تورکیا ولاتیکی گرنگە لە رووی ئابورییوہ بۆ ھەرمی کوردستان، ئایا دەبیئت سەرکردایەتی کورد چۆن مامەلە لەگەڵ

کاوه ئەمین:
کێشەئە کە تورکیا خۆیەتی، کە نایویئت حکومەتی ھەرمی کوردستان بە رەسمی بناسیئت و مامەلەى لەگەڵ بکات، دەنا چەند تورکیا لە رووی ئابورییوہ بۆ کوردستان گرنگە، کوردستان نوو ھیندە بۆ تورکیا گرنگە،

ھەر پارٹیکی بزگاریخوای کورد وجودی ھەبە و رەنگە گورەترین پارٹی کوردیش بیئت لە رووی رێخستن و جەماوەرەوہ، بۆیە بوونی (پ.ک.ک)

لە بەرژەوندی کوردایە نەک بە پێچەوانەوہ. تورکیا لە نەوہدەکاندا ھەم کەلکی لە ھەلەکانی پەکەکە و ھەمیش لە ھەلەکانی پارٹی و یەکیەتی وەرگرت و کردنی بەگز بەکدا و بە ھەزاران پۆلەى کورد لەسەر شتییک کە پتیی دەوتریئت ھییج بوونە قوربانى. دیارە پێدەچيئت، ھەم پەکەکە و ھەمیش پارتهکانى باشوور، دەرسیان لە رابردووورگرتیئت، بۆیە ئیستا ھەرووک لایان ژۆر کوردانە تر و نەتەوہییانەتر لەبەرنابەر یەکتر سیاست دەکەن. کورد دەلیت ئەگەر ئەقلی ئیستام ئەوسا بوایە، ئەگەر ئەوانیش لە نەوہدەکانەوہ وەکو ئیستا سیاسەتیان بکردایە ئەوا نە ئەو ھەموو خویئە دەژۆل و کێشەى کوردیش ئیستا لە ئاستیکی تردا دەبوو. ژۆر لە چاودێزانی سیاسی پییان وایە کە دەبوونی پەکەکە بە درژیالی ئەو سنوورە ھییج زەرەریکی بۆ ھەرمی کوردستان نابيئت، بەلکو ئەگەر ئەوان نەبوونیایە ئەوا رەنگە ئیستا ئەلقاعیدە و تیروۆرستانی تر لەو شونپانە بوونیایە بە ملیارد نۆلار قازانجیان کردوو لە رێگەى شەرێکەکانیانەوہ لە کوردستاندا، ئەگەرچى ژۆر جاریش کارەکانى خۆیان وەکو پتۆیست تەواو نەکردوو. ئەوہ تورکیایە، کە لەقە لە بەختی خۆی دەدات، دەنا دەستەلاتدارانی باشوور ھەموو ھاوکاریییکی تورکیایان کسرووہ، دیارە دەبیئت کورد پیش ھەموو شتییک لە بەرژەوندییەکانى خۆیوہ بۆ شتەکان بپوانیئت، چونکە دنیا دنایى

تورکیا بە رەسمی ناپزایەتی دەربریوہ، یانیش بۆ کردنەوہی بەشی کوردی دەنگی ئەمەریکا، یان ھەر شتییکی تر، بۆیە دەبیئت ھەرشەکانیان بە جدی وەرگیريئت، ئەگەر کورد بە یەگرتووی ھەلویست وەرگیرن ئەوا دەتوانن ھەندیک لە پیلانەکانی تورکیا پوچەل بکەنەوہ، بە تایبەتیش کە ئەمەریکا بۆ بەرژەوندی خۆی نایویئت و پەنگە ڕیگایش نەدات ئیستا تورکیا ھێرش بکاتە سەر باشووری کوردستان، بۆیە دەبیئت کوردیش کەلک لە ھەموو دەرڤەتەکان وەرگیرن.

کوردستان راپوړت:
سەرکەوتنی حزبی دایو گەشە پێدان لـ ھەلبژاردنەکان چەند لە بەرژەوندی کورد دەبیئت بەرامبەر بە حزبی چەپرە وکەمالییەکان؟

کاوه ئەمین:
رەنگە بە ھەموو خراپییەکانیوہ، حزبی داد و گەشە پێدان لە ھەموو حزبەکانی دیکەی کە ھەتا ئیستا دەستەلاتیان گرتۆتە دەست لە تورکیادا، باشتەر بوویئت، چونکە ئەو حزبە تەنھا حزبیەکە کە لە دەروہی نایدۆلۆگی کەمالیستەکانوہ پەیداووی و ئەگەر ترسی سوپایان لەسەر نەبیئت رەنگە خەلکانیکی وایان تێدا بیئت کە ببەویئت کیشەی کورد بە شۆپەیکى ئاشتیانە چارەسەر بکریئت، بۆیە ھەرچۆنێک بیئت ئەوان لە پارته ئەزابەرست و کەمالیستەکان باشترن، ئەمەش لەسەر ئەو تیزۆرییە ئەگەر لە نیوان خراب و خراپتریندا ھەلبژیریین. یاشان ئەگەر کورد بتوانن بییست سی کورسی بە دەست بخەن ئەوا رەنگە ئاکەپە پتۆیستی بھوان بییئت بۆ بەکلالی کردنەوہی کۆمەلێک بپاری، ئەو کاتە ناچار دەبن کە سازش بکەن و ھەندیک لە داواکانی گەلی کورد قبوڵ بکەن. ھەرچى پارته کەمالیست و چەپەکانن، ئەوا دوو رووی یەک دراون، چونکە لە تورکیا چەپی راستەقینە نییە ھەموویان کە نیتنە سەر مەسەلەى کورد وەک یەک بیردەکەنەوہ، خۆ ئەگەر پەرلەمانی تورکیا پارتییکی چەپی وەکو ئەوہی لە سوێد ھەیە، تێدا بووایە، ئەوا بە دلنایییوہ ئیستا تورکیا و کۆمەلگەى ئەو ولاتەیش بە شیتۆھیکى تر لە رووبەرەکانیان دەبوایى.

کوردستان راپوړت:
تورکیا ولاتیکی گرنگە لە رووی ئابورییوہ بۆ ھەرمی کوردستان، ئایا دەبیئت سەرکردایەتی کورد چۆن مامەلە لەگەڵ **کاوه ئەمین:**
کێشەئە کە تورکیا خۆیەتی، کە نایویئت حکومەتی ھەرمی کوردستان بە رەسمی بناسیئت و مامەلەى لەگەڵ بکات، دەنا چەند تورکیا لە رووی ئابورییوہ بۆ کوردستان گرنگە، کوردستان نوو ھیندە بۆ تورکیا گرنگە،

ھەر پارٹیکی بزگاریخوای کورد وجودی ھەبە و رەنگە گورەترین پارٹی کوردیش بیئت لە رووی رێخستن و جەماوەرەوہ، بۆیە بوونی (پ.ک.ک) لە بەرژەوندی کوردایە نەک بە پێچەوانەوہ. تورکیا لە نەوہدەکاندا ھەم کەلکی لە ھەلەکانی پەکەکە و ھەمیش لە ھەلەکانی پارٹی و یەکیەتی وەرگرت و کردنی بەگز بەکدا و بە ھەزاران پۆلەى کورد لەسەر شتییک کە پتیی دەوتریئت ھییج بوونە قوربانى. دیارە پێدەچيئت، ھەم پەکەکە و ھەمیش پارتهکانى باشوور، دەرسیان لە رابردووورگرتیئت، بۆیە ئیستا ھەرووک لایان ژۆر کوردانە تر و نەتەوہییانەتر لەبەرنابەر یەکتر سیاست دەکەن. کورد دەلیت ئەگەر ئەقلی ئیستام ئەوسا بوایە، ئەگەر ئەوانیش لە نەوہدەکانەوہ وەکو ئیستا سیاسەتیان بکردایە ئەوا نە ئەو ھەموو خویئە دەژۆل و کێشەى کوردیش ئیستا لە ئاستیکی تردا دەبوو. ژۆر لە چاودێزانی سیاسی پییان وایە کە دەبوونی پەکەکە بە درژیالی ئەو سنوورە ھییج زەرەریکی بۆ ھەرمی کوردستان نابيئت، بەلکو ئەگەر ئەوان نەبوونیایە ئەوا رەنگە ئیستا ئەلقاعیدە و تیروۆرستانی تر لەو شونپانە بوونیایە بە ملیارد نۆلار قازانجیان کردوو لە رێگەى شەرێکەکانیانەوہ لە کوردستاندا، ئەگەرچى ژۆر جاریش کارەکانى خۆیان وەکو پتۆیست تەواو نەکردوو. ئەوہ تورکیایە، کە لەقە لە بەختی خۆی دەدات، دەنا دەستەلاتدارانی باشوور ھەموو ھاوکاریییکی تورکیایان کسرووہ، دیارە دەبیئت کورد پیش ھەموو شتییک لە بەرژەوندییەکانى خۆیوہ بۆ شتەکان بپوانیئت، چونکە دنیا دنایى

کوردستان راپوړت: پەک لە موپەرپەکانی تورکیا بوونی پەکەکە لە نیو خاکی ھەرمی کوردستان، ئایا دەبیئت سەرکردایەتی کورد چۆن مامەلە لەگەڵ پەکەکە دا بکات؟

کاوه ئەمین

تورکیاوی سێ گرتفەکە:

کوردەکان و ھەلبژاردن و عێراق

حوسێن) لە پورتوگال وەرگیرئوو و کوردەکانی عێراقیش دای داگیرکاری ئەمریکا دەستیانگرت

بەسەر بریکی ئەو تەقەمینانەو لە رێگەى پێشمەرگەو گواستراوئەوہ بۆ PKK. بەشی دووھمی ئەو تەقەمینانە لە ئەمریکا ھینراوہو دراوہ بە سوپای نوێی عێراق و دەزگاکانی راگەیانندەوہ بایەخی پێدەدرئ، بئ ئەوہی پەرەسەندنەکانی تابیەت بە گوتاری پێشواوی حزبەکان بەتەواوی لەبیر بکریئت، لەم رووہوە مشتومری ژژانەى بەردەوامى نیوان پێشەواى پارٹی دایو گەشەپێدان (رەجەب تەیب ئەردۆگان لەگەڵ ھەریەک لە پێشەواى پارٹی بزوتنەوہى میلیى دەولەت باخچەلى و پێشواى پارٹی گەلى کۆمارى (دەئیز بایکال) بەزەقى دەکوێتە بەرچاو.

باخچەلى، ئەرژدگانى بە ھاوکاریکردن و ھاندانى تیروۆرزم تاوانبار کرد، ئەردۆگانیش لەلایەن خۆبەوہ باخچەلى بە پەپرەوکردنی تیروۆری سیاسى تاوانبارکرد.

باخچەلى تا ئەو جێگەبە رۆیشت کە بلئی ئەگەر دوو لەسەر سێى دەنگەکانی پەرلەمان بەدەست بیئت، ئەوا دەستور ھەموار دەکات و سزای لە سێدارەدان دەگزیئتەوہ، ئەمەش وەکو ئامازەپەک کە دەپەیی پێشواى پارٹی کرێکارانى کوردستان لە سێدارە بدات کە لە تورکیا زیندانى کراوہ. بەرزبوونەوہى شەرپە قسە دەریارەى (ئۆج ئالان) و پارٹی کرێکارانى کوردستان و ئەو رەوشەى لە باکوورى عێراقدا ھەبە، لەلایەن نەتەوہپەرستەکان بە پلەى یەکەم ئامانج بەدەست ھێنانى ژۆرتێن دەنگى نەتەوہپەرستەکانە، رەنگە باخچەلى لەو شـەرپە قسەپە سەریکەوێ، مەزەندەکان بەگیشتنى حزبیەکى بە پەرلەمان روو لە زینادبوونە، ئەمەش دەبیئت گورزێکی کوشندە لە پارٹی دەسەلاتدارو ھیواکانى کە دەپووێت دوو لەسەر سێى دەنگەکانى پەرلەمان بەدەست بیئت، ھەندئ مەزەندە ئامازە بـەوہ دەکەن کە ئەگەر دەنگەکانى پارٹی بزوتنەوہى میلیى بگاتە (%15-13) و رێژەى لایەنگرانى پارٹی گەلى کۆمارى زیادبکات، ئەوا نوور نییە پارٹی دایو گەشەپێدان ھەرەس بیئت لەبەدەستھێنانى ژۆرینیە رھا.

ئەمەش ھەمووی دەکوێتە چوارچێوہى ھەلمەتى دوسگرتنى کاریگەرى دەروونى لەسەردەنگدە، کە تا بەرەبەیانى (23ى مانگ نازانئ) دەنگ بەکى دەدات. ھەر بەو ئاراستەپە کە دوور نییە لە ھەلمەتى ھەلبژاردن، ھەوال ژۆربوون لەسەر پێدانى چەک بەـ PKK لەلایەن ئەمریکاوہ، پەکیک لەو ھەوالانە لەلایەن ژژنامەى (رادیکال)ی عەلمانى بەرھەلستکار بلۆکرەوہتەوہ کە لەسەرچاوہەیکى ئەمنى توکرى وەرگیرتووہو باس لەوہ دەکات کە سوپایى تورکیا لەو تەقەمینانە دەکوڵیئتەوہ کە PKK لە چالاکیابەکانیدا بەکارى دەھینئ، ھەررھا ئەو مینانەى لە باشوورى ژژژھەلاتى ولات نژ بە ئۆتۆمبیلی ھێژەکانى تورکیا دەھچنئ.

ژژژنامە لەو ھەلبژاردنەشدا ئەوہى دووچارى زیان نوو جوژن: بەشیکیان رژیمی لەناوچووی (سەدام

^[1] کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ

^[2] کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ

^[3] کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ

^[4] کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ

^[5] کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ

^[6] کوردستان راپوړت: خویندنەواتە بۆ